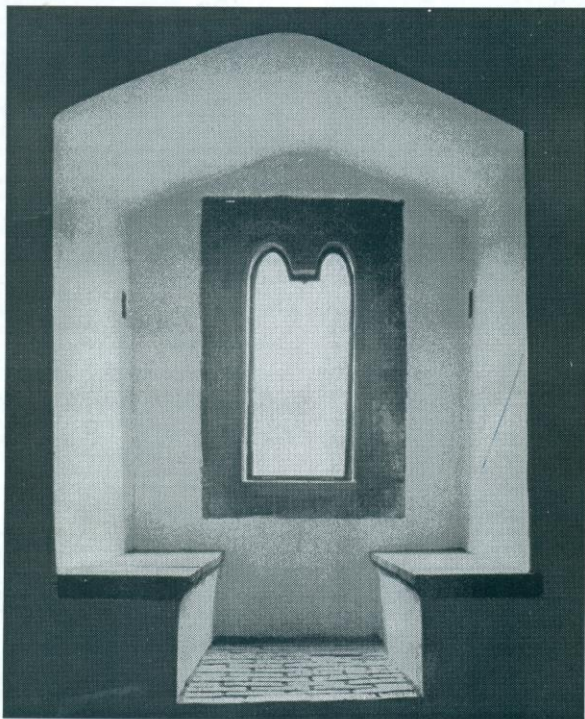

KATEDRA KLASICKEJ FILOLÓGIE

Preklady z klasických jazykov, starej gréčtiny a latinčiny

Jana Balegová

Preklady z latinčiny

A zákon ten nebol napísaný na kamenných doskách, ale na telesných doskách sŕdc.

Z OBSAHU: Jana Balegová: **JÁN THURÓCZY A JEHO UHORSKÁ KRONIKA** s. 2, Ante Stamač: **VÁS BOH CHRÁNÍ!** s. 4, Teodor Križka: **ZA MŔTVYM BÁSNIKOM** s. 5, Déja vu: Karol Strmeň: **SI SPIEVA PRI JASLIČKÁCH** s. 5, Róbert Letz: **ZBOHOM, KOLOMAN KOLOMI GERALDINI** s. 6 **Proglasu:** prof. **SÍMON ONDRUŠ** s. 6, Gabriel Lataianu: **PROFIL MIRCEI ELIADEHO II.** s. 10, Kupecký: **REDEMPTORISTI** s. 11, Juraj Sabol: **BÁSNE** s. 12, Martina Králiková: **DOTYKY S LOSTOU** s. 13, Agáta Kohútová: **NEPOČUL, NEVIDEL, NECÍTIL ...** s. 13, Bilbo Moskýt: **MARXIZ ZENINIZMUS II.** s. 13, Patrícia Elexová: **ŽIVOTNÉ HODNOTY V SÚČASNEJ SPOLOČENSKEJ ĽCII** s. 14, Roman Michelko: **MÝTUS ABSURDŇA ALEBO O POJME ABSURDITY SO STÁLYM Z LOM NA CAMUSA** s. 16, Erik Markovici: **JEDEN MÓJ POHĽAD NA ZÁKLADY SYSTÉMU IMMLA KANTA** s. 18, Martin Homza: **LEGENDA O DUNAJOVI, TISE A ICH SYNOVI** s. 22, Anna A. Hlav **POETIKA JÁNA Z KRÍŽA** s. 23, Miloš Ferko: **CHYŤAČ SLNÉČNÉHO JASU (spomienka na Stevensona)** s. 24, **SPRÁVY A RECENZIE** s. 25.

Uhri ich prepadli na akomsi poli, zabili najprv ich kone a po celý deň im nedovolili ani zaučičiť, ani nikam ujsť. Keď sa teda nemohli pohnúť, dali sa napokon zajať. A nimi Uhri vykúpili svojich druhov držaných v Regensburgu. Keď sa odtiaľ potom, čo ich stretol takýto osud, vracali, vypálili kláštor de Uta a nabrali tam mnoho zlata. A keď prešli Rýn, ohňom a mečom spustili lotrinské vojvodstvo. Niekdé okolo Štrasburgu, ktorému sa po latincky hovorí Argentina, v akejsi bitke zajali a stali lotrinského vojvodu Erharda a brabantského vojvodu Bertolda, ktorý mu prišiel na pomoc. Potom divoko drancovali Gallu, ukrutne a zúrovo si počínajúc voči cirkevi Božej, a ohňom spustili metské, treviske a aachenské územie. Horskými zrazmi vyhnali senonský ľud, a kľesniac si cestu mečom, zbořili mestá Susu a Turín. Keď prezili cez zmlenené vrchy a uvideli lombardskú rovinu, prudkými nájazdmi spustili takmer celú provinciu. A tak keď sa víťazne vrátili do svojho kráľovstva, dvadsať rokov sa odtiaľ nepohli.

O OBLIEHANÍ MESTA KONŠTANTINOPOĽ

V dvadsiatom prvom roku vytiahli a vnikli do Bulharska, odkiaľ šli do Edirne a po jeho dobytí obľahli Konštantinopol. Keď sa Uhri usporiadali k obliehaniu spomenutého mesta, bol z neho na zápasenie vyslaný akýsi Grék, tankmer obor, ktorý vyzýval dvoch Uhrov, aby s ním zápasili, hovoriac, že ak neporazí oboch, grécky cisár bude Uhrom zaviazaný platiť. A keďže bol Uhrom nadmieru protivný, našli mu jedného supera, ktorý sa postavil oproti Grékovi a povedal: Ja som Bothond, pravý Uhor, najmenší z Uhrov. Vezmi si dvoch Grékov, z ktorých jeden sa postará o tvoju dušu, ktorú vypuští, a druhý pochová tvoju mŕtvu, pretože celkom iste urobím z gréckeho cisára poplatníka svojmu ľudu." A preto uhorský kapitán menom Opour, ktorý podľa spoločného rozhodnutia viedol toto vojsko, prikázal Bothondovi, aby odišiel so sekerou k mestskej bráne, ktorá bola kovová, a ukázal na nej svoju silu. Keď potom prišiel až k bráne, vraví sa, že do nej udrtel takou silou, že cez ťhlinu, ktorá vznikla, mohol vŕaj celkom pohodlne vychádzať a vchádzať päťročný chlapec. A tak keď si Uhri a Gréci urobili tribúnu, pred mestskou bránou bol pripravený priestor na zápasenie. A keď zakrátko spolu bojovali, Uhor zrazil Gréka na zem a ten hneď na mieste vydýchol dušu. Grécky cisár a jeho manželka, ktorí stáli na hrabce, považovali tento čin za nesmiernu hanbu a odvráťac svoje tváre, ponášali sa do paláca. Keď si však Uhri vymáhali poplatok, kvôli ktorému sa zápasilo, keďže sa im grécky cisár vysmial, zanechali obliehanie mesta a spustili celé Grécko, berúc odtiaľ zlato, drahokamy a nespočítateľné množstvo dobytka. A tak sa vrátili do vlasti. Takto a podobne si vŕaj Uhri so svojimi kapitánmi a vojvodami počnali až do čias vojvodu takého.

O RODE A VLÁDE SVÄTÉHO ŠTEFANA, PRVÉHO UHORSKÉHO KRÁĽA

Takžou potom splodil Gejzu a Michala, Michal splodil Ladislava Lyšého a Vazula. Kráľ Gejza dopredu upozornený božskou vstúpou v 969. roku po narodení Pána, ako sa píše v legende kráľa svätého Štefana, splodil so Šarotou, Duľovou dcérou, kráľa svätého Štefana. Kráľ Štefan síce splodil mnoho synov, ale medzi inými mal jedného menom Imrich, Bohom milovaného a ľudmi cteneho, pamiatka ktorého je pomezňaná. Bol totiž nevysspytateľným nariadením božím vyvrvaný životu, aby zlota nezakalila jeho rozum a pretváarka nezamámila jeho ducha, ako sa píše o predčasnej smrti v Knihe Múdrosti. Aby sme teda nerobili urobené a nevykladali vloženie, upustili sme od písania toho, koľkými a akými veľkými cnosťami vynikal svätý vyznavač Krista vojvoda Imrich a ako horel v službe Bohu. Ktokoľvek by to chcel totiž vedieť, môže sa dôkladne oboznámiť s jeho prednostným životom z legendy tohoto blahoslaveného vyznavača. My sme si radšej predsvádzali krátko a stručne písať o tom, čo iní autori opomenuli.

O SMRTI NAJSVÄTÉJŠIEHO KRÁĽA ŠTEFANA A O VOĽBE KRÁĽA PETRA

Svätosti a milostipný blahoslavený kráľ Štefan opustil náš ničný svet a pripojil sa k svätým anjelom podľa niektorých v šty-

3

ridsiatom šiestom, ale podľa dejín vydyaných cirkvou na jeho počesť v tridsiatom siedmom roku svojej vlády, v 1038. roku Pána, na sviatok nanebezatia blahoslavenej Márie, večne Panny. Pochovaný je v belehradskej bazilike, ktorú dal sám postaviť na počesť najsvätejšej Bohorodčky večne Panny Márie a kde sa vďaka zásluhám najsvätejšieho kráľa Štefana dejú mnohé zázraky a objavujú znamenia na chválu a slávu nášho Pána Ježiša Krista, ktorý je pobeňaný na veky vekov. Amen. Náhle sa cithara celého Uhorského obrátila na žiaľ a ľud celého kráľovstva, tak z urodzených, ako z nízkych vrstiev, bohali spolu s chudobnými, vydatými slzami a veľkým nárekom oplakávali smrť najsvätejšieho kráľa, najspravodlivejšieho otca sírd. Mládení a panny oblečení zo zármutku do smútočných šiat tri roky nekonnali tance, utichla radostná hudba a najvernejší ho oplakávali so žiaľom v srdci, ktorý bol veľký a bezútešný. Avšak kráľovná Gizela so svojim pomocníkom v zločinoch Budom si zaumienili ustanoviť za kráľa kráľovného brata Petra Alemána, či skôr Benáčana. Usilovali sa o to, aby kráľovná Gizela mohla podľa svojich predstáv dovŕšiť svoj zámer, aby Uhorské kráľovstvo bolo po strate slobody bez prekážky podrobené Nemcom. Wilhelm, otec kráľa Petra, bol bratom burgundského kráľa Žigmunda. Po zavraždení svätého Žigmunda prišiel k cisárovi, ktorý ho usadil v Benátkach a za manželku mu dal svoju dcéru Gertrúdu, s ktorou splodil kráľovnú Gizelu. Po Gertrúdinej smrti si Wilhelm vzal za manželku sestru kráľa svätého Štefana, s ktorou splodil kráľa Petra.

O KRUTOSTI KRÁĽA PETRA

Avšak potom, ako sa Peter stal kráľom, odvrhol všetku kráľovskú láskavosť a s nemeckou zúrivosťou sa pohrdavo správal voči uhorskej šľachte. So spupným pohľadom a nenáštirným srdcom pohli s Nemcami, ktorí revú ako divé zvery, a s ako lastovicky ústebotanými Latíni zemské sťatky. Opevnenia, stráže veže a hrady dal strážiť Nemcom a Latínom. Peter bol totiž nesmierne chlippy a pohŕdanim vychytil smrad nazberaného jedu, hovoriac: Ak ľudem ešte nejaký čas zdravý, na všetkých súdcov, tak najvyšších a urodzených, ako nižších, za stotníkov a richtárov a za všetkých, ktorí majú vládu a moc v uhorskom štáte, ustanovím Nemcov." A povedal: „Názov Hungaria je odvodený od angaria čže útlak, a preto majú byť utlačaní." Toto boli teda príčiny, z ktorých vzplánilo nepriateľstvo medzi kráľom Petrom a Uhrami.

O VYHNANÍ KRÁĽA PETRA A VOĽBE ABU ZA KRÁĽA

V tretom roku Petrovej vlády sa na radu biskupov spojili uhorská šľachta a vojaci proti kráľovi Petrovi a starostlivo hľadali, či by mohli na kráľovský trón nájsť niekoho z kráľovského rodu, ktorý by bol vhodný na riadenie kráľovstva a oslobodil by ich spor Petrovej vyvránie. A keď nikoho takého v kráľovstve nájsť nemohli, vybrali spojmezi seba akéhosi komita menom Aba, manžela sestry kráľa svätého Štefana, a ustanovili si ho nad sebou za kráľa.

Aba teda zhromaždil uhorské vojsko a vyrazil s úmyslom bojovať proti kráľovi Petrovi. Keď však kráľ Peter videl, že zostal bez pomoci Uhrrov, veľmi sa preľakol a úbehl do Bavorska, aby poprosil o pomoc nemeckého kráľa Henricha. A tak keď Peter útekom vyviazol z rúk Uhrrov, Uhri zabili najzločinnejšieho ukrutníka Budu, pôvodcu všetkého zla, rozsekajú ho na kusy, na radu ktorého Peter rozložil Uhorsko, a jeho dvom synom vypíchlí oči. Sebovi, ktorý vypíchlí oči Vazulovi, dolamali ruky a nohy a usmrtili ho. Niektorých zabili ukameľovaním, iných na železných mučidlách. Aba, ktorého pomoci kráľovskú hodnosť bol vysvätený za kráľa. Ako kráľ vyhlásil za neplatné všetky ustanovenia a dane, ktoré kráľ Peter určil podľa svojej obyčaje. Na vykonanie týchto vecí boli zo šľachticov kráľovstva osobitne určení traja. Jeden sa volal Visce, druhý Toyslan a tretí Pezil. Priali si slobodu svojho národa a oddane sa usilovali navrátiť vládu kráľovskému rodu. V tretom roku vlády kráľa Abu Peter s nemeckým kráľom Henrichom vytiahli s veľkým vojskom

Ján Thuróczy a jeho Uhorská kronika / Jana Balegová.

In: Proglas. - Roč. V, č. 4 (1994), s. 2-4.

Preklad vybraných kapitol z Uhorskej kroniky Jána z Turca.

Ján Jessenius

O krvi

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
2007

**Ján Jessenius: O krvi. (preklad: František Šimon,
Jana Balegová, Milena Výrostová)**

Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2007. 42 s.

Kniha obsahuje faksimile latinského textu z roku 1601 a preklad diela, ktoré vyšlo v Prahe v roku 1608.

KNIŽNICA
SLOVENSKEJ LITERATÚRY

LATINSKÝ
HUMANIZMUS

čudovali, odkiaľ som to ako cudzinec vzal. Niet však pochyb, že keby väčšinu takýchto vecí na rôznych miestach nespozorovali a nezaznamenali cudzinci, pre nevšimavosť domáceho obyvateľstva by teraz nebolo ich žiarivej povesti a nikto by ich neobdivoval. Veľmi si teda musím vážiť tvoje úsilie, vefľavážený Werner, ktoré vynakladáš na to, aby si takéto veci vo svojom Uhorsku objavil a objasnil. A musím ťa povzbudiť, aby si v tom pokračoval. Nielenže sa mi tým totiž zavrdačíš, ale získaš si aj veľké všeobecné uznanie. Maj sa dobre.

KRÁTKA SPRÁVA O PODIVUHODNÝCH VODÁCH UHORSKA PRE ŽIGMUNDA, BARÓNA Z HERBERSTEINU, NEUBERGU A GUTENHAGU ATĎ.

1/ ÚVOD. Vznešený barón Žigmund, na tvoj popud som zaznamenal niečo o podivuhodných vlastnostiach vôd, ktoré sa nachádzajú na území nášho Spiša, aby si si na základe môjho viac-menej očitého svedectva potvrdil to, čo niektorí ľudia pokladali za rozprávky, keď to počuli od iných. Moje rozprávanie však nielenže považovali za dôveryhodné, ale u niektorých dokonca vzbudilo túžbu po viacerých takýchto poznatkoch. Preto som sa veľmi rád, ako sa patrilo, podujal na úlohu, ktorou si ma opäť poveril: aby som opísal aj iné, takmer rovnako neobyčajné podivuhodnosti vôd, ktoré možno vidieť v našej Panónii.

2/ UHORSKO A PANÓNIA. Pod názov Panónia však nezahŕňam len územie na tom brehu Dunaja, kde sa od rieky Arrabo, podľa Ptolemaia⁸ Narabo a dnes bežne Rába, rozprestiera až k rieke Sáva tá Panónia, ktorá bola nazvaná Secunda, ale okrem toho aj celé to veľmi rozsiahle územie, ktoré Uhri spravujú na druhej strane Dunaja. Ovládajú totiž celú oblasť Jazygov Metanastov,⁹ ktorú Ptolemaios ohraničuje riekami Dunaj, Tísa a Sarmatskými horami. Sarmatské hory sú tie, ktoré oddeľujú územie Uhrov od Ruténov,¹⁰ Poliakov, Moravanov, Slezanov a tej časti Rakúska, ktorá je na tejto strane Dunaja. Patria k nim Karpaty, ktorých názov je už taký rozšírený, že sa Karpatami nazýva celý oblúk Sarmatských hôr. Aj keď mám na zreteli Ptolemaiov opis, zdá sa mi, že Karpaty sú vymedzené tými istými hranicami ako Dácia.¹¹

Potom je tu aj národ Jazygov, ktorí žijú medzi Uhrami a ktorých títo skrátene volajú Jaz. Jazygovia si ešte stále zachovávajú svoj prastarý a osobitý

Juraj Werner: Krátka správa o podivuhodných vodách Uhorska (preklad: Jana Balegová)

In: Latinský humanizmus. - Bratislava : Kalligram, 2008. S. 163-190.

Wernerovo dielo obsahuje prvý systematický opis minerálnych vôd a liečivých kúpeľov v Uhorsku, z ktorých väčšina sa nachádzala na území dnešného Slovenska.

Martin Homza
Uhorsko-
poľská
kronika

Nedoceněný pramen
k dejinám strednej Európy

LIBRI
HISTORIAE
SLOVACIAE
Fontana
III

1. Začína sa Uhorská kronika, ktorá je spojená a zmiešaná s Poľskou kronikou a so Životom svätého Štefana

*Každý dobrý údel, každý dokonálny dar je zbora, zostupuje od Otca svetiel (Jak 1, 17). Dokonalý dar tohto Otca, ktorého sa po utrpení, slávnom Zmŕtvychvstaní a Nanebovstúpení nášho Pána Ježiša Krista hojne dostalo všetkým krajinám, pretože [Boh] chce, aby boli všetci ľudia spasení (1 Tim 2, 4),¹ sa rozšíril aj do východnej krajiny Uhrov.² A týchto Ježiš Kristus, ktorý je *Bob všemohúci* (Apk 15, 3), nie vo vlastnej krajine, ale v cudzej, ktorá sa volá Sclavonia,³ ráčil po mnohých námahach a útrapách svojou zázračnou prozreteľnosťou povolať na katolícku vieru.*

No keď ich kráľ, vlastným menom *Aquila* (Atila)⁴ (Sk 18, 2), do takej miery zbohatol na striebro, *zlato, drabokamy* (1 Kr 10, 12) a veľké množstvo ľudí, *vtáctva a lesnej zveri* (Gn 7, 21), že mu zo všetkých strán plynuli pôžitky sveta, *povzbudilo ho to a dodalo mu to sebavedomie* (Jdt 1, 12), takže si zaumienil, že zlomí *všetky ríše sveta* (Dt 28, 25) i všetky národy a *podrobí ich svojej moci* (Jdt 2, 2). *Vy-
dal teda nariadenie* (Lk 2, 1), *aby sa zo všetkých provincií* (Est 3, 14), ktoré ovládal strachom, zhromaždili do mohutnej vojny vystrojení ozbrojenci. Keď sa títo zišli a zaplnili šire polia, vybral z najstatočnejších a *k vojne najodhodlanejších* (Sdc 20, 46) mužov sto šikov. Nezistiac u nikoho úmysel dať sa odradiť zbabelosťou či túžbou po majetku, alebo žiaľom za manželkou či svojimi deťmi,

vlasti uhorského kmeňového zväzu, respektíve Maďarov, alebo ich pravlasti patrí odvtedy k najskúmanejším otázkam súvisiacim s etnogenézou predkov dnešných Maďarov. Tým aj jedna z najfrekventovanejších v staršej uhorskej a súčasnej maďarskej historiografii. Pozri heslo *Magna Hungaria* István ZMÓNTHI : *Magna Hungaria*, in: *KMTL*, s. 422 – 423 a tiež Gyula KRISTÓ : *Hungarian History, passim*. Viac ako o otázku vedeckú ide o otázku teologickú, ktorá pramení z paradigmy starozákonného príbehu o 12 izraelských kmeňoch a ich pravlasti v Egypte. Podobne na biblickom základe teóriu o svojej pravlasti stavali i iné spoločenstvá dobovej Európy vrátane Slovanov, ktorí sa odvíjali od Jafeta. Takto už v *PVL*, arabskí včasnostredovekí autori, ale tiež v neskoršej poľskej kronikárskej tradícii.

¹ *Sclavonia* = Slovánska krajina = podľa tradície, ale i podľa svedectva našej kroniky v tomto prípade ide o staršie meno pre Uhorskú krajinu (Uhorsko, Hungaria). Pozri argumentáciu v našej vstupnej štúdii s. 41 – 43. Brygda KORBIS : *Kształowanie się pojęć geograficznych o Słowiańszczyźnie*, s. 252 – 282. Najnovšie sumárne Nora VERESOVÁ : *Sclavinia v historických prameňoch 6. – 14. storočia, passim*.

⁴ *Aquila* (Atila). Ku genéze tejto postavy i jej funkcii pozri vstupnú štúdiu s. 50 – 58.

**Uhorsko-poľská kronika / Martin Homza;
preklad: Jana Balegová.
Bratislava : Post Scriptum, 2009.**

Monografia, ktorej súčasťou je i text a preklad kroniky, predstavuje zabudnutý prameň k starším dejinám Slovenska i strednej Európy, ktorý má závažný význam pri poznávaní a interpretovaní udalostí súvisiacich so vznikom uhorského štátu.

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA KLASICKÝCH JAZYKOV

Sondy do Belových *Vedomostí* o súvekom Uhorsku ≈ Sambucus Supplementum II

TRNAVA 2010

O POLOHE, PRÍRODE A DANOSTIACH SPIŠSKEJ ZEME.

Posol starého a nového Uhorska. Dejiny Spišskej stolice, prvá – všeobecná časť, § I – III, s. 69 – 72.

О Б С А Н – Pôvod názvu Spišskej stolice: maďarský, latinský, nemecký, názor autora, citát z Fröhlicha. § I. – Poloha kraja, zemepisná šírka a dĺžka, hranice. § II. – Spiš je takmer celý hornatý: Karpatské pohorie, Volovské vrchy, Kráľova hoľa, Magura, Ihla, Reberg, Branisko, lesy a háje. § III. – Rieky Spiša: Poprad a jeho ryby, Dunajec, Hornád, Hnilec, iné menšie rieky. § IV. – Ostatné prednosti stolice: zdravé podnebie, životaschopnosť obyvateľstva. § V. – Úrodnosť pôdy: kraj neprajný pre vinič; čo sa tam urodí? Bohatá úroda ľanu; prečo sú tam sady príliš zriedkavé? § VI. – Chov dobytky na Spiši. § VII. – Na aké zvieratá sa poľuje? § VIII. – Rôzne druhy lesného vtáctva, slobodné chytenie vtákov. § IX. – Verí sa, že v karpatských jaskyniach žijú draky: zvláštne kosti vytiahnuté z jaskýň a ich liečivé účinky. § X. – Liečivá Spiša z rastlinnej ríše. § XI. – Liečivá z nerastnej ríše, prečo obyvatelia Spiša spracovávajú kovy zdlhavesšie. § XII.

§ I. Pôvod názvu Spišskej stolice: maďarský, latinský, nemecký, názor autora, citát z Fröhlicha. Ťažko by niekto mohol poprieť, že Spišská stolica, ktorej sa zvykne hovoriť aj Spišská zem, bola takto nazvaná podľa prímienia hradu. Je totiž isté, že pomenovania všetkých uhorských stolíc pochádzajú od hradov, ktoré sa v nich nachádzajú. Svedčí o tom aj maďarský názov *vármege*, ktorým označujeme stolicu, pretože znamená to isté, ako keby si povedal územie alebo oblasť nejakej pevnosti alebo hradu. Tak je napríklad *Szepes vármege* územím Spišského hradu a ukážeme si to v našej práci na viacerých príkladoch. Je však otázka, s čím súvisí tento názov hradu. Názory našich ľudí sú rôzne a čitatelia podľa našej mienky privítajú, ak ich spomenieme.

Ti, ktorých vedie láska k jazyku svojej vlasti, aj tu hľadajú oporu v ňom. Pre nich je *Szepes* akoby *Szepez* alebo *Szebb ez*, to znamená *tento je pôvabný alebo pôvabnejší*. Chybnou výslovnosťou z toho vraj vzniklo *Szepes* a takto bol neskôr pomenovaný celý kraj i hrad, ktorý tu bol postavený. Túto svoju etymológiu dokonca zasadujú do zábavnej historiky: Keď totiž Maďari vpadli do tohto karpatského regiónu, natolko ich vraj uchvátila jeho pôvabná poloha, že po jednotlivých oddieloch nahlas volali *Szép ez!* alebo *Szébb ez!* – že tento kraj je pôvabnejší, než boli tie, ktoré prešli predtým, keď sa vydali na výpravu cez tamojšie pohoria. No kto by mohol slepo uveriť, že Maďarov

Matej Bel: O polohe, prírode a danostiach Spišskej zeme (preklad: Jana Balegová).

In: Sondy do Belových *Vedomostí* o súvekom Uhorsku : Sambucus, Supplementum II. - Trnava : Filozofická fakulta TU, 2010. S. 42-47.

Ukážka z Belovho opisu Spišskej stolice publikovaného v roku 1723 v Prodrôme.

PRÍSPEVOK K POZNANIU ŽIVOTA A DIELA LEVOČSKÉHO LEKÁRA SAMUELA SPILLENBERGERA

František Šimon – Jana Balegová

Samuel Spillenberger (1573 – 1654) je na Slovensku známy ako lekár a podnikateľ. Touto osobnosťou sa naposledy zaoberali K. Komorová a H. Saktorová na seminári k dejinám knižnej kultúry v Púchove v roku 2010.¹ V našom príspevku by sme radi prispeli k lepšiemu poznaniu tohto lekára krátkou analýzou jeho dizertačnej práce a ukážkami zo slovenského prekladu príležitostnej poézie košického humanistického básnika Jána Bocatia, ktorá je venovaná Spillenbergerovi.

Po štúdiách v Görlitz, Wittenbergu, Kolíne nad Rýnom a Regensburgu sa Spillenberger napokon dostal do Bazileja, kde ukončil svoje vzdelanie v medicíne dizertačnou prácou venovanou uhorskej chorobe.² Obhajoval ju koncom roku 1597. Pojem „uhorská choroba“ sa objavil v medicíne v 16. storočí a dodnes nie je celkom jednoznačné, o aké ochorenie šlo. Ako prvý podľa Györyho o tejto chorobe písal, pričom bol i očitým svedkom epidémie, sedmohradský lekár Thomas Jordanus v práci *De Lue Pannonica* (Frankfurt 1576). Prvým dielom, ktoré podáva podrobný opis jej príznakov, je práve dizertácia nášho autora.³

Táto má 75 téz a, ako píše autor v 63. téze, zmiernenie jej príznakov si nevyžaduje nič mimoriadne, a preto sa mu ani nevenuje, zvlášť aj z toho dôvodu, aby neprekročil bežný počet téz. Tézy majú logickú stavbu – najprv sa autor venuje názvu choroby, potom podstate a príčinám, nasledujú príznaky, prognóza a nakoniec liečenie choroby. V úvode autor tvrdí, že nejde o novú chorobu, pretože podobnú chorobu spomína Hippokrates a byzantský lekár Aetius.⁴ Čo sa týka podstaty choroby, ide o hnisavú zhubnú horúčku s kožnými vyrážkami (petechie).⁵ Choroba sa podobá na mor a z toho dôvodu ju aj nazývajú nepravý mor (*pseudopessis*) alebo polomor

Samueli Spillenbergero, M[edicinae] D[octori]

*Fratrum fervide amor, Spillenbergere, novorum
Hungara cui medicum non habet ora parem:
Parvula in haec multam do pyxide dona salutem,
Pandorae insanam, sed cave, inesse, putes.
Dispeream idque male, fratrum carissime, salvum
te mea si nolint vota tuosque, vale.*

Samuelovi Spillenbergerovi, doktorovi medicíny

Spillenberger, čo nových bratov vrúcnu si láskou
a čo mu v uhorskej zemi rovného lekára niet:
v maličkaj skrinke tieto hľa dary ja dávam ti, pozdrav
vrelý, no nemysli, že on neblahý Pandorin je.
Zle by som, najdrahší z bratov, zahynul, ak by som nechcel,
aby so svojimi bol si zdravý, ty zdravý buď vždy.

*Post mensas epulasque, post choreas
25 haec tu verba praei, vocetque doctor:
Doctorissa, meum venito in hortum,²³
hunc hortum Veneris, datum benignos,
nostras Ludia Magdalena, ludos.
Vestem deproperes, meum cor, et mel,
30 vestem deproperes (refibulatus
en Mavors ego primus), o meum cor,
vestem deproperes dare heic repostam.
Cedo, calceolum exsuam ipse nigrum,
iam nostrae albipedis videre nuptae,
35 suram et crura avidus, genu femurque,
quae candore nives, molam ac, triumphant,*

alebo:

*45 Hoc et scande cupile nuda nudo,
nudinus²⁵ Veneris quod imperator
vult concurrere sic movere et arma.
Non naevis, mea Magdali, quod opto,
(Nolunt quando, volunt (scio) puellae)
50 non naevis, mea Magdali, quod insto.*

Keď už po jedle, hodoch, tancoch bude,
túto predriekaj reč, nech doktor volá:
Žena doktora, príď mi do záhrady,
tejto záhrady Venuše sa hojne
zahrať, Ludia²⁴ Magdaléna naša.
Šaty náhli sa, srdce moje, med môj,
šaty náhli sa (ja som rozopnutý,
hľa, ja Mars ako prvý), srdce moje,
šaty náhli sa, och, už odložiť si.
Idem, črievičku čiernu sám ti zložím
chcejúc vidieť už panaj belonohej
lýtko, holene, koleno i stehno,
ktoré belšie sú ako sneh i múka,

nahá na lôžko k nahému ty vystúp,
lebo Venušin vládca po dní deväť
v boji stretať sa chce a tasiť zbrane.
Chceš, čo želám si, Magdaléna moja,
(viem to – dievčatá chcú, keď vzpierajú sa)
chceš, čo žiadam si, Magdaléna moja.

¹ KOMOROVÁ, K. – SAKTOROVÁ, H. LeI 1700, s. 166 – 167, SAKTOROVÁ, H. – 195 – 196, pozri aj KREDATUSOVÁ, A. S. (1572 – 1654), s. 3 – 16.

² SPILLENBERGER, S. Theses de morbo F

³ GYÖRY, T. Morbus Hungaricus, s. 24 – 3.

⁴ Por. SPILLENBERGER, ref. 2, AIIr.

⁵ SPILLENBERGER, ref. 2, AIIr.

*Aut lusum, aut fusum, fers et cognomine montem,
uxoris fusus res tua lusus amor.
Et lusum et fusum Veneris vos monte²⁷ beati
exercete, sinat currere Parca diu.
Hoc Girgillus ego dominas stamenque precati
ad lusum et fusum nostra sororque colus.*

Vreteno alebo hru a vrch ty v prímení nesieš,
vreteno vecou je ženy, tvojou je láska a hra.
Na vrchu Venuše hre i vretenu blažení vy sa
venujte, točenie dlhé Parka²⁸ nech dopraje vám.
O to ja Motovidlo som prosilo s vretenom panie,
s nami aj kužeľ, náš brat: k vretenu nech sú i k hre.

Príspevok k poznaniu života a diela levočského lekára Samuela Spillenbergera / František Šimon, Jana Balegová.

In: Kniha 2013 : dejiny knižnej kultúry Spiša : zborník o
problémoch a dejinách knižnej kultúry. Martin: Slovenská
národná knižnica, 2013.

Ukážky z prekladu básní Jána Bocatia venovaných levočskému
lekárovi Samuelovi Spillenbergerovi pri príležitosti jeho sobáša.

Juraj Werner - Krátka správa o podivuhodných vodách na Spiši¹

Jana Balegová, Filozofická fakulta UPJŠ, Katedra romanistiky a klasickej filológie,
jana.balegova@upjs.sk

Juraj Wernher, radca jeho kráľovskej Výsosti a kapitán Šarišského hradu zdraví najjasnejšieho a vznešeného pána Žigmunda, slobodného baróna z Herbersteinu², Neubergeru³ a Gutenhagu⁴, radcu rímskeho, uhorského, českého atď. kráľa, komorníka a správcu rakúskej pokladnice.

Najrozhladenejší znalec prírody Plinius⁵ napísal, že v žiadnej časti prírody niet väčších podivuhodností, než vo vodách⁶. Potvrzuje to aj sám na základe mnohých dôkazov a svedectiev a aj my v našej Panónii poznávame, že je to pravda. Je to tak aspoň v tom prípade, ak k územiu Panómie patria obyvatelia tej časti Karpatského pohoria, ktorá je hneď pri Poľsku a v nevelkej vzdialenosti od Sliezska. Bežne ju volajú Spiš. Je to krajinka ako bohatá na iné veci potrebné k živobytiu, tak slávna vďaka neobyčajným vodám. Sú tu totiž jedny, ktoré nielenže rozožierajú železo, ako sú tie, ktoré vraj boli v okolí tesálskeho údolia Tempe⁷, ale toto železo menia na meď, a jedny, ktoré tvrdnú na kameň. Je tu tiež prameň, ktorý zabíja živé tvory, keď sa z neho napijú, nehovoriac o tých vodách, ktoré sú tiež na tomto mieste a sú liečivé. Drevo sa v nich ako kôru obaľuje kameňom, a to tým hustejšie, čím dlhšie v nich ostáva ponorené. Pretože sa ti však tieto veci, šľachetný a vynikajúci Žigmund, zdali nielen podivuhodné, ale takmer neuveriteľné, musel som pre teba v súlade s mojou trvalou úctou k tvojej Vznešenosti zaznamenať, čo som o týchto veciach nielen počul, ale aj videl a zistil.

A najskôr budem hovoriť o vode, ktorá má schopnosť rozožierať železo. Nachádza sa pri mestečku Smolník, ktorý podlieha Spišskému hradu, medzi veľmi hlbokými jaskyňami, odkiaľ sa kedysi ťažili rudy. Vyfahuje sa čerpacím kolesom, pri vytekani sa vylieva do podzemných rúr a zachytáva sa do drevených žľabov, do ktorých sa vkladá buď čerstvo ukuté alebo staré železo. Menšie železné predmety sú rozožrané rýchlejšie, konská podkova v priebehu dvadsiatich štyroch hodín. Tie, čo sú hrubšie, ako sú tie, ktoré sú na toto použitie v železorudných baniach v susednej hore, sú potom, čo niekoľko dní ležali ponorené vo vode, nahľodané a akoby potiahnuté kalom. V pevne stanovených dňoch sa umývajú a čistia, aby bol účinok vody na zvyšok železa silnejší. To, čo ostáva z erodovaného železa akoby nejaký

¹ *Hypomnemata de aquis in Scepusio admirandis*. Spis bol publikovaný pravdepodobne už okolo roku 1548, v tomto vydaní však nie je uvedené miesto, vydavateľ a rok vydania a podľa niektorých katalógov mohlo byť až z roku 1555. Bežne sa ako jediné vydanie uvádza viedenské z roku 1551. Ide o literárny list, ktorý prešovský humanista Juraj Werner (Wernher) napísal na podnet Žigmunda Herbersteina, autora známeho diela *Rerum Moscoviticarum commentarii* (Viedeň 1549). Správa sa stala aj súčasťou rozsiahlejšej a známejšej Wernerovej práce *De admirandis Hungariae aquis hypomnemata* (Krátka správa o podivuhodných vodách Uhorska). Prvé vydanie: Bazilej 1549). Prvý slovenský preklad spisu *Hypomnemata de aquis in Scepusio admirandis* pripravil Augustín Rebro (WERNHER, Juraj: *Podivuhodné vody na Spiši*. Martin: Osveta 1980).

² Zámok Herberstein v Štajersku (Rakúsko) severovýchodne od Grazu pri Stubenbergu.

³ Hrad Neuberger v Štajersku (Rakúsko) severovýchodne od Grazu pri Löffelbachu.

⁴ Hrad Hrastovec v severovýchodnom Slovinsku pri hraniciach s Chorvátskom.

⁵ Plinius Starší (Gaius Plinius Secundus, 23/24 n.l. – 79 n.l. pri výbuchu Vezuvu) – významný rímsky úradník, dôstojník a spisovateľ, autor známeho encyklopedického diela *Naturalis historia* (Prírodoveda).

⁶ Plinius, *Naturalis historia* XXXI, 21.

⁷ Tempe – údolie dolného Peneia medzi Olympom a Ossou v Tesálii.

Juraj Werner - Krátka správa o podivuhodných vodách na Spiši (preklad: Jana Balegová).

In: Jazyk a kultúra : internetový časopis Lingvokulturologického a prekladateľsko tlmočnického centra excelentnosti pri Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove [elektronický zdroj]. Roč. 5, č. 17-18 (2014).

Prvý príspevok Juraja Wernera (*okolo 1490 – †1556) k balneografii v podobe literárneho listu barónovi Žigmundovi Herbersteinovi.

CELADON – EKLOGA

(B.) Nedávno na svieže zeleňou zákutia zo zvyku hľadiac,
 žasol som nad dami Božími nivám, nad pôvabom pestujúcim:
 nad lánmi úrodnými a na množstvo kveteny hrdou
 zemou, ľudského rodu i všetkého navôkol matkou.

5 Nuž teda zatiaľ čo pohľadom po poliach zakrytých blúdím,
 ajhľa tu Celadon pomedzi klasy mi oproti kráča,
 vmišaný medzi ne, v samote križom cez ústrania idúc
 obďaleč prameňov, vlahu čo dávajú, pokojnou chôdzou.
 Zazním ho prvý, my pozdrav si navzájom dáme a potom
 10 vyzvedám, prečo on k riekam a trávami pokrytým brehom
 sám iba mieri? Čo robí? Čože tak skleslo sa hýbe?
 S pohľadom sklopeným totiž do zeme uprene hľadel.
 On mi však otázku vracia: (C.) A prečo ty sám sa tu túlaš
 bez druha, čo bys' mu ukázal z ľudského úsilia vzišlé
 15 obilie, ako sa vypína čoskoro na žatvu súce?

(B.) Ja na to odvetím: aspoň tu chodievam často a hojne,
 s obdivom hľadiac na Cereru¹ zlatú a nebeské dary.

(C.) Nevieť však, či bude toho, kto ku klasom priloží kosák,
 doma z nich vymlátí zrno a zmení ho v úžitky naše.
 20 Z iných ja žencov obavu mám: buď ľudských tiel vydá
 tisícku krvavé vraždenie smrti, buď vezme ich vojak
 turecký, ktorý nás napokon vyženie z otcovských krajov
 až kdesi ďaleko na sever pod hviezdy surové Vozov².
 Dvoječným krokom Mars³ zvyčajne chodíeva, široko paže
 25 svoje hoc rozpína s úsmevom žičiaci vojskám našim.
 Takto sa chrabrosť po porážke do srdca raz vrátila ľudom,
 ktorým sa pevnosťou, mestečiek toľko bez odporu vzdáva.

Ján Bocatius: Celadon (preklad: Jana Balegová).

In: In ilicis umbra... - Ján Bocatius ako bukolik
 / Jana Balegová. Košice : Univerzita Pavla
 Jozefa Šafárika v Košiciach, 2016.

Preklad tlačenej prvotiny Jána Bocatia,
 eklogy *Celadon*, ktorá bola ohlasom na 15-
 ročnú vojnu proti Turkom.

IN ILICIS UMBRA ...

JÁN BOCATIUS AKO BUKOLIK

JANA BALEGOVÁ

IN ILICIS UMBRA ...

JÁN BOCATIUS AKO BUKOLIK

JANA BALEGOVÁ

Svadobná hus

Slávnostné bohoslužby keď s plášt'om Martina³⁰ stará Sabaria³¹ slávila, čo Martina, občana Uhier zrodila, ozdobu túto vo všetkom, v umeniach, v boji, ktorého Francúzsko na čelo piktavských³² biskupov dalo, v dedine náhodou ostali na noc fumaní štyria, alebo, podľa mňa, povozníci či sedliaci možno, čo i za satrapmi³³, táborom Rudolfa³⁴ kedysi išli, keď pre nás kresťanov bol už i Ostúhom³⁵, keď pre nás bol i Jáger³⁶ žalostne stratený. A keď sa v neskorý večer usadili na lavice pred oheň (veď bola zima), sediac na každej z nich dvaja, vytiahli z postrojov svojich byndzu (vyschnuté zrazené mlieko takto tu ľudia volajú) s hrubým chlebom, pre unaveného stravu vítanú veľmi, i víno na predaj bolo tu, podľa šumu z úrody tohtoročnej už nápoje čerstvé, ktoré spravili rečníkov aj z ľudí inakšie prostých. Nato sa postarší Tisa prvý do reči pustil:

Tisa

Druhovia moji, čože to veziete do takej diaľky?
Ako mám oslovovať vás všetkých po vlastnom mene?

Orava

Orava (takto sa jeden z nich volal) odvetil: máme na vozoch veci, čo Imrich Turzo pre svoju ženu budúcu sem do vzdialených horných uhorských krajov poslal, a na tento deň sa mu obrad svadobný strojí, v noci muž už ako manžel s touto si nevestou ľahne!

Ján Bocatius: Anser Nuptialis (preklad: Jana Balegová).

In: In ilicis umbra... - Ján Bocatius ako bukolik / Jana Balegová. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2016.

Preklad Bocatiovho epitalamia (svadobnej básne) *Anser nuptialis*, vydaného pri príležitosti svadby Imricha Turza s Kristínou Ňáriovou.

Osobnosti Prešova v poézii Jána Bocatia / Jana Balegová.

In: Osobnosti v knižnej kultúre a historických prameňoch : Ad honorem Jozef Repčák. - Prešov : ŠVK Prešov, 2017. S. 71-82.

Ad V[irum] Nobiliss[imum] et Doctiss[imum], D[ominum] Ioannem Belsium²⁰

*Quam fors desipiunt, Belsi, qui spernere flava
poma, sed ardentem rubra perire solent.*

*Tam stulte feci, quod amarim forte Rubellam,
non est, mentitur se quod amica mihi.*

5 *Mala colore rubro sunt pessima, mala Rubellae
et mihi amatori pessima semper erit.*

Ako sú, Belsius, pochabí tí, ktorí o žlté plody
nestojac za červeň jasnú seba by priviedli v zmar,
tak som i ja hlúpo konal, keď k Rubelle vzbĺkol som láskou,
nie je mi oddaná, iba predstiera ľúbosti žiar.

5 Červené jablká najhoršie sú a pre mňa, čo ľúbim,
práve tak najhoršou bude navždy už Rubelly tvár.

Výber prekladov príležitostnej poézie
Jána Bocatia.

Epigram o soli od Jána Gregora Macra Szepsia (1562)

FRANTIŠEK ŠIMON – JANA BALEGOVÁ

Humanistický autor Ján Gregor Macer Szepsius (približne 1530 – po 1579) pochádzal z Moldavy nad Bodvou. Podľa maďarského mena mesta Szepsi si zvolil prídome Szepsius. Gregor Macer študoval na Artistickej fakulte univerzity v Krakove. Máme záznam aj o jeho učiteľskej činnosti na tejto fakulte.¹ V Krakove pôsobil aj po skončení štúdia, venoval sa príležitostnej poézii a zaujímal sa o prírodné vedy a alchýmiu. Stýkal sa so známymi krakovskými vzdelancami, lekármi, zvlášť zástancami Paracelsovho učenia. Vydal aj latinský preklad Paracelsovho spisu *Archidoxae*, ktorý vyšiel v Krakove v roku 1569.² Jeho najväčšie básnické dielo je básnická skladba *De vera gloria libellus* (O pravej sláve).³ Hlavnou myšlienkou diela je, že skutočná sláva je Božia sláva a Macer odsudzuje honbu za bohatstvom, rozkošou, krásou, slávou. Macer menuje v básni jednotlivé povolania a vyčíta im mnohé neduhy.⁴

Jeden z jeho priateľov bol aj švajčiarsky lekár Anton Schneeberger (1530 - 1581), ktorý pôsobil v Krakove a ktorého prvá manželka bola dcérou slávneho krakovského lekára, košického rodáka, doktora Antonina Cassoviensis.⁵ Schneeberger bol autorom viacerých odborných medicínskych spisov a skoro do všetkých prispel Macer nejakým kratším poetickým dielom.

V jeho najznámejšom spise, *De bona militum valetudine conservanda liber* (O udržiavaní dobrého zdravia vojakov) z roku 1564, ktorý sa považuje za prvú učebnicu vojenskej hygieny, publikoval Macer jednak epigram oslavujúci autora a tiež báseň na Schneebergerov rodokmeň.⁶ Keď Macer vo svojej práci *De vera gloria* najviac miesta venuje kritike lekárov, tak v týchto dvoch básniach vystupuje Schneeberger ako vzor lekára.

1 WISLOCKI, W.: *Liber diligentiarum*, s. 448.

2 PARACELUS, Th.: *Archidoxae*.

3 MACER, J. G.: *De vera gloria*.

4 K jeho dielu pozri: ŠIMON, F. - MÁGYAR, L. A.: *Johannes Gregorius Macer Szepsius (1530-1579 után)*; ŠIMON, F.: *Satira na povolania v diele J. G. Macra Szepsia*; ŠIMON, F.: *Neznáme diela humanistu Jána Gregora Macra Szepsia*; ŠIMON, F.: *Úvod J. Gregora Macra Szepsia k Paracelsovmu dielu Archidoxae*.

5 Pozri o ňom: SUCHARSKI, A. R.: *Antoni Schneeberger i Jan Grzegorz Macer*.

6 SCHNEEBERGER, A.: *De bona militum valetudine conservanda liber*, s. b1r - b2r, O1r - O2v; Poľské bilingválne vydanie: SCHNEEBERGER, A.: *De bona militum valetudine conservanda liber. Księga o zachowaniu dobrego zdrowia żołnierzy*, s. 20 - 23, 224 - 227.

Epigram na knihu O úžitku soli

Sotvaktó všima si veci, s ktorými stretne sa bežne,
aj keď v nich príroda mnohé tajomstvá ukryté má,
naopak tie, čo sa vyskytnú zriedka, s'á zázraky berie,
pretože pôsobia novo, žiada sa chválu im vzdať.
Tu sa tak napríklad o soli a o jej úžitku píše,
nech má dav horlivý možnosť s údivom spoznať i soľ.
Soľ v sebe tajomstvá Starého, Nového zákona skrýva,
obety veľké, ktoré pre božstvá určené sú.
Dokonca o mnohých záhadách vedomosť dáva, čo múdra
príroda zamknuté s'aby ukryla pod menom soľ.
Tak ako kamene, rastliny, tak ako prevzácne kovy
trvajú, čistia sa, majú farbu a žiarivý lesk,
takto aj soľ sa nezničí vo vode alebo v ohni,
vlastnými silami znovu nachádza pôvodný stav.
Po dlhšom čase soľ stáva sa dokonca všeliekom, ktorý
temperamentu tela úžitok prinášať vie.
Spomeňme jedlo – nebol by z neho pôžitok žiaden,
keby mu príjemnú chuť nebola dodala soľ.
Ďalej ťa, čitateľ, nechcem už zdržiavať prejavom dlhým,
knihu si prečítaj sám a dozvieš sa omnoho viac.

Epigram o soli od Jána Gregora Macra Szepsia (1562) / František Šimon, Jana Balegová.

In: Zahraniční lékaři na Slovensku : slovenskí lékaři v zahraničí. - Bratislava: Stimul, 2018.

Preklad epigramu Jána Macra Szepsia na knihu *De salis usu* (O úžitku soli).

HORTUS GRAECO - LATINUS CASSOVIENSIS II

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV

z klasickej filológie, latinskej medievalistiky a neolatinistiky

Košice 2018

*Has etiam has oculis clementibus aspicias oras,
tot iam vexatas ab eo crudeliter annis,
qui Christum abiurans et acynace fretus in orbem
Christiadum furit ac solio se iactat avito¹²
15 clara potiturum superando scepra Quirini.¹³
Ebrius is toties, sine vindice,¹⁴ Marte secundo,¹⁵
privat honore suo delubra et viribus aras.
Olli religio cessit, subvecta molossis¹⁶
quattuor ad coelum, furis per templa relictis.
20 Salve igitur toties, o clementissime princeps,
nos quoties votis te te exoptavimus omnes,
absentem veluti genitricem vagiit infans,
solus in angustiis cum lamentabile cunis
guttur hiat stratum lacrymarum immergitur undis.*

Maximus Aemilianus¹⁷, brat nemecký vladára nášho Rudolfa, ktorý nám so sebou prináša záchranu spásnu, pozdravený buď, vznešené knieža rakúskej zeme, vitaj, vitaj nám, slávny panónsky hrdina, vitaj!
5 Pozdravený buď, kráľovských Uhier posledná nádej!
Pozdravený buď, posledná, najväčšmi istá však nádej!
S príchodom tvojím jasá i Mars a Aténa zlatá koňom popúšťa uzdy, Víťazstvo s potleskom skáče, Spravodlivosť a Astraia mieria do našich končín,
10 z Helikónu sa na cestu Múzy vydali všetky.
S láskavým pohľadom upieraš oči na tieto kraje, ktoré už po toľké roky ukrutne sužuje ten, čo zapiera Krista a vyčíňa s dôverou vo svoju šabľu v kresťanskom svete, spupne sa chvastajúc na stolci predkov,
15 ako nás zrazí a zmocní sa slávnych Quirina žeziel.
S Martovou priazňou mstitel'a nemajúc znovu a znovu

¹² Cf. Verg., Aen. VII, 169: *imperat et solio medius consedit avito*; Ov., Met. VI, 650: *ipse sedens solio Tereus sublimis avito...*

¹³ Cf. Sil., Pun. VI, 103: *Tarpeia exosus damnasti scepra Quirini...*; Claud., Paneg. VI. cons. 28, 642: *et Brutí cernit trabeas et scepra Quirini.*

¹⁴ Cf. Ov., Fast. III, 551: *protinus invadunt Numidae sine vindice regnum*; Ov., Heroid. 8, 7: *'Quid facis, Aecide? non sum sine vindice; dixi*; Ov., Met. I, 93: *iudicis ora sui, sed erant sine vindice tuti.*

¹⁵ Cf. Verg., Aen. X, 21; XI, 899; XII, 497: *Marte secundo.*

¹⁶ V 2. vydání *caballis*.

¹⁷ Spojením mien dvoch obdivovaných rímskych vojevodcov, Fabia Maxima a Scipiona Aemiliana, cisár Fridrich III. vytvoril meno pre svojho syna, Maximiliána I.

Bocatiov panegyrik Ungaria gratulans / Jana Balegová

In: Hortus Graeco-Latinus Cassoviensis II : zborník príspevkov z klasickej filológie, latinskej medievalistiky a neolatinistiky. - Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2018.

Ukážky z prekladu Bocatiovho panegyrika *Ungaria gratulans*, venovaného bratovi cisára Rudolfa II., arcivojvodovi Maximiliánovi pri príležitosti jeho príchodu do Horného Uhorska.